

Аманалиев У.О.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КАРЖЫ ПОЛИЦИЯ КЫЗМАТЫНЫН
УЮШТУРУУЧУ-УКУКТУК НЕГИЗДЕРИ**

Аманалиев У.О.

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ СЛУЖБЫ ФИНАНСОВОЙ
ПОЛИЦИИ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

Жалпыбызга белгилүү болгондой кандайдыр бир нерселерди «уюштуруу», алардын функционалдык жана түзүлүш тартибине жараша болот. Муну мамлекеттин механизимине ылайык колдоно турган болсок, ал мамлекеттик органдардын системасын түзүү, ар бирине жараша ыйгарым укуктарды аныктоо эсептелет¹.

Мындай коомдук мамилелерди изилдөө системасында ушундай ыйгарым укуктарга ээ болгон субъектилерди анализдөө менен каржы полициясынын ролу өтө жогору. Мамлекеттин аткаруу жана тескөө милдеттерин аткарган, ошондой эле коопсуздугун камсыз кылуу, кылмыштарды аныктоо, аларды алдын-алуу, табуу жана териштирүү, экономикалык кылмыштарга каршы күрөш жүргүзүү сыяктуу ченемдүү - кызматтык иш-аракеттерди аткарган мамлекеттик орган каржы полициясы. Ошол үчүн бир нечеленген мыйзамдарды жана башка ведомствалык актыларды анализдөө менен каржы полициясы мамлекетте экономикалык кылмыштарга каршы иш алып баруучу бирден-бир орган экендиги аныкталды.

Экономикалык коопсуздукту камсыз кылуу, экономикалык кылмыштарга каршы күрөш жүргүзүү ыкмаларын жана анын негизги багыттарын аныктоо каржы полиция кызматынын юридикалык ыйгарым укуктары.

Ошол үчүн каржы полиция кызматынын уюштуруучулук укуктук негиздери ыйгарым укуктарына жараша жүргүзүлөт.

Мындан ыйгарым укуктар каржы полиция кызматына тиешелүү болгон ченемдүү укуктук актыларга жараша аныкталат¹. Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын каржы полиция кызматынын ыйгарым укуктарын аныктоочу актылардын негизи болуп 2008 жылдын 14 июнунда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтому менен бекитилген «Кыргыз Республикасынын каржы полиция кызматы жөнүндөгү» Жобо¹. Бул Жобо каржы полиция кызматынын экономикалык кылмыштарга каршы күрөш жүргүзүү чөйрөсүндө абдан эффективдүү. Себеби жобонун негизин азыркы каржы полициясы ээ болгон ыйгарым укуктар толугу менен камтыйт.

Мындай ыйгарым укуктар каржы полиция кызматында 2005 жылдан баштап кеңейтиле баштаган. Башкача айтканда 2005 жылы Кыргыз Республикасынын Президенти тийиштүү Жарлыка кол койгон¹. Анда мамлекеттик органдардын маанилүү милдеттеринин бири-ишкерлер үчүн тоскоолдуктарды же кыйынчылыктарды түзгөн, кайсы болбосун өзүн актабаган мамлекеттик функцияларды жоюу аныкталган. Мамлекет башчысынын бул чечимине ылайык башка укук коргоо органдарынан экономика чөйрөсүндөгү кылмыштар менен күрөшүү боюнча ыйгарым укуктар каржы полиция кызматына өткөрүүлүгө тийиш эле

Ошондой эле каржы полиция кызматынын укуктук статусунун жогорку деңгээлде көтөрүлүшүнүн негизин Кыргыз республикасынын Президентинин 2008-жылдын 11-апрелиндеги чыгарган ПЖ № 13 «Экономикалык кылмыштын түрлөрүнө каршы күрөштү жүзгө ашыруучу мамлекеттик органдардын функцияларын жана ыйгарым укуктарын иретке келтирүү жөнүндө» Жарлыгы түзөт¹.

Бул Жарлык боюнча Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигинин башка укук коргоо органынын статусун берүү менен жана Кыргыз Республи-касынын Өкмөтүнө караштуу каржы полициясына Кыргыз Республикасынын Улуттук коопсуздугунун мамлекеттик комитетинен, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинен жана Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик бажы комитетинен функцияларды жана ыйгарым укуктарды, изин суутпай-издөө иштерин жана кылмыштын экономикалык түрлөрү боюнча изилдөөлөрдү жүргүзүүчү бөлүмдөрдүн штаттык санын, аларды күтүүгө каралган финансылык каражаттарды, ошондой эле тиешелүү материалдарды жана жабдууларды андан ары өткөрүп берүү негизделген.

Каржы полиция органдарынын иш практикасы күбөлөндүрүп тургандай, экономикалык кылмыштардын өтө эле кылдат түрү ар түрдүү мамлекеттик органдардын кызмат адамдарынын көмөгү менен жасалган кылмыштар саналат. Коррупция менен күрөшүүнүн Мамлекеттик стратегиясын аткарууга алып, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2005-жылдын 13-декабрындагы №577 токтому менен Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Мамлекеттик салык инспекциясынын, Мамлекеттик бажы инспекциясынын жана Кыргыз Республикасынын каржы полиция кызматынын ортосунда өз ара маалымат алмашуу жана кызматташуу жөнүндө Жобо бекитилген жана анда салык, бажы органдарынын жана каржы полициясы органдарынын ортосунда ыйгарым укуктарынын алкак-тарында салык жана бажы мыйзамдарында укук бузуулардын фактыларын айкыndoо жана бөгөт коюу боюнча өз ара аракеттенүүнүн тартиби аныкталынган.

Мамлекеттик органдардын ыйгарым укуктарын анализдөө алардын түзүлүштөрүн гана жакшыртбастан, бул органдардын башкаруу функцияларын аткарууда эң мыкты шарт түзүп берери белгилүү.

Азыркы учурда каржы полиция кызматы жогорудагы аты аталган мыйзам актыларынын негизинде укук коргоо жана көзөмөл жүргүзүү сыяктуу укуктук - уюштуруучулук функцияларды аткарат.

Укук коргоо функциясына изин суутпай-издөө иштери, тергөө административдик бөгөт коюу чаралары кирет.

Көзөмөл функцияларына салык органдарынын ыйгарым укуктарынан келип чыгуучу укуктар эсептелинет.

Каржы полициясы укук коргоо функциясын аткарууда азыркы учурда бирден-бир максаты кызматтык кылмыштарга каршы күрөш жүргүзүү.

Кызматтык кылмыштар менен күрөшүүнүн майнаптуулугун жогорулатуу максатында Кыргыз Республикасынын каржы полиция кызматынын түзүмүндө ички ресурстардын эсебинен жогорку технологиялар чөйрөсүндөгү кызматтык кылмыштар жана укук бузуулар менен күрөшүү боюнча бөлүм түзүлгөн.

Каржы полиция кызматы тарабынан өткөн жылдын 6 айында экономика чөйрөсүндө укук бузуулардын жана кылмыштардын 1517 фактысы айкындалган. 555ке жакын кылмыш иши козголгон. Бюджетке 133,6 млн. сомдун орду толтурулган. Алар республиканын Казыналык тутуму аркулуу реалдуу өтүшүп, мамлекет тарабынан социалдык муктаждыктарга пайдаланылган.

2008-жылдын 6 айынын ичинде финансылык полиция органдары тарабынан кызматтык кылмыштардын фактылары боюнча 71 кылмыш иши, алардын ичинен 8си-мамлекеттик салык кызматкерлери, бсиси-мамлекеттик бажы комитетинин кызматкерлери, 57си-башка мамлекеттик органдардын кызмат адамдары жөнүндө козголгон.

Каржы полиция кызматынын ыйгарым укуктарын жогорулатуу, анын укуктук уюштуруу-чулук функцияларын бекемдөө үчүн төмөнкү тармактарда иш аракеттерди алып баруу керек:

1. изин суутпай-издөө иштеринин көрсөткүч-төрүн жакшыртуу боюнча конкреттүү уюштуруу-чулук-практикалык чараларын көрүү;

2. коррупция менен күрөштү күчөтүү;

3. товарлардын жана продукциялардын контрабандасынын, алардын республиканын ички рыногунда мыйзамсыз жүгүртүлүшүнүн фактыларын айкындоо жана бөгөт коюу боюнча ишти күчөтүү;

4. терең жашырылып коюулган фактыларга өзгөчө көңүл буруу менен салык, бажы жана финансы чөйрөлүндөгү экономикалык жана кызматтык кылмыштардын олуттуу фактыларын айкындоо жана бөгөт коюу боюнча оперативдүү ишмердигин активдештирүү;

5. башка укук коргоо жана контролдоо органдары менен өз аракеттенүүнү жакшыртуу боюнча ишти өнүндөтүү;

6. өзгөргөн коомдук саясий жагдайды эсепке алуу менен каржы полиция кызматынын ишмердигинин мыйзамдык базасын андан ары өркүндөтүү боюнча иштерди жүргүзүү;

7. кызматкерлердин профессионалдык деңгээлин жогорулатуу, кызматтык милдетин аткарууда алардын коопсуздугун камсыз кылуу чараларын көрүү, практикалык жана методикалык жардамдарды күчөтүү. Ар бир кызматкер өз ишинин чыныгы профессионалы болгондо гана иштин натыйжасы, үзүрү болот, кылмыштардын бети ачылат, мамлекетке келтирилген зыяндар азаят.

Колдонулган адабияттар:

1. Алёхин А.П., Кармолицкий А.А., Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации. – М.: Зерцало, 1997. – с. 57.
2. Вестник Администрации Президента Кыргызской Республики. №11 (137) июнь 2008г. стр.21.
3. Волков Н.А. Органы советского государственного управления в современный период. – Казань, 1962. – с.71.
4. Лунева Г. Финансовые полицейские на строже порядка. // Слово Кыргызстан. 18 июля 2008г. №79. стр.6.
5. Лазарев Б.М., «Компетенция органов управления», М., «Юридическая литература», 1972 год, стр. 3.
6. Студеникин С.С. Советская административно-правовая норма и её применение: Автореф. дис. ...канд. юрид. Наук. М., 1949. – с.7.
7. Токочбаев К.Т. Организация деятельности органов финансовой полиции Кыргызской Республики: Сборник научных материалов «Актуальные проблемы и перспективы юридической науки и практики в странах Содружества Независимых Государств. Выпуск 3. – М.: Академия экономической безопасности МВД России, 2007. – стр.230.
8. Шерипов Н.Т. Административное право Кыргызской Республики: Учебник.- Бишкек.:2008.- с. 16.
9. Юсупов В.А. Теория административного права. – М., 1985.- с.15.
10. Ямпольская Ц.А., «О новых методах исследования аппарата государственного управления»,
11. сборник «Правовые проблемы науки управления», М., «Юридическая литература», 1968 год, стр. 35